

Populismes: degradació democràtica

Actualment hi ha una opinió bastant compartida entre els analistes: que l'orientació de la política econòmica europea durant la crisi ha estat desencertada, un bastó a la roda de l'activitat econòmica. L'austeritat s'ha revelat molt ineficient i ha generat costos a bona part de la població de les classes mitjanes i populars dels països europeus. Els ingressos han disminuït, l'atur ha augmentat de forma alarmant, mentre els estats de benestar s'han degradat, especialment en els països del sud d'Europa. Això té repercussions més enllà dels aspectes socioeconòmics estrictes: afecta la qualitat de la democràcia.

En un informe recent del *think tank* britànic Demos (2013), basat en diverses fonts (Banc Mundial, CIRI Human Rights Database, European Value Survey, diverses enquestes i anàlisis a escala europea i de diferents estats), es destaquen alguns elements que afecten la qualitat de les democràcies europees. En la majoria dels estats de la Unió es constaten índexs de participació electoral més aviat a la baixa, erosió de la legitimitat política per casos de corrupció, així com índexs alts de desconfiança respecte a la classe política, especialment a Hongria, la República Txeca, Bulgària, Portugal, Grècia, Espanya i Xipre. Es constaten retrocessos en llibertat de premsa (Itàlia), en separació de poders (Hongria) i en el tracte salarial home-dona (Espanya). També crida l'atenció l'augment de la intolerància respecte a determinades minories (gitanos, jueus, musulmans, o "persones d'una altra raça"). Aquest fenomen sembla més agut en els casos d'Hongria, Grècia, Xipre i, amb menys intensitat, Holanda i Àustria. La crisi econòmica del continent no resulta aliena a aquests fenòmens, però les anàlisis indiquen que es donen corrents més de fons. Un altre fenomen és el creixement dels partits

i moviments populistes en molts països europeus.

És sabut que hi ha versions populistes "d'esquerres" i "de dretes", però la seva importància i repercussió respecte a la democràcia és molt diferent. Els primers acostumen a mostrar una actitud distant respecte als partits tradicionals, un discurs inclinat a definir-se més pel que nega que pel que afirma, un imprecís antieuropeisme i la defensa d'una "radicalitat democràtica" que la majoria de vegades no s'acompanya amb concrecions institucionals o procedimentals específiques. Fins ara, la seva incidència institucional ha sigut escassa.

Per contra, el fenomen preocupant des de la perspectiva de les democràcies europees és l'ascens dels partits populistes de dretes. Alguns dels seus trets identificatius són la utilització d'un discurs molt simple

FERRAN REQUEJO

CATEDRÀTIC DE CIÈNCIA POLÍTICA, UPF

CONSULTEU
MÉS ARTICLES A
www.ara.cat

i contundent de caràcter antieuropeista i antiimmigració (especialment la de caire islamista), un nacionalisme d'estat refractari a bona part dels valors liberaldemocràtics, i un lideratge que pretén ser carismàtic. El suport electoral d'aquests partits varia, però en alguns casos se situa entre el 15% i el 20% (Àustria, Hongria, Noruega). Es critica els governs dels estats respectius per dèbils, malgrat que els problemes tractats requeririen solucions internacionals. La Unió Europea és vista com un desordre artificial que ni fa ni deixa fer, especialment la Comissió, criticada per falta de lideratge i de coratge per prendre decisions dràstiques en favor dels ciutadans europeus.

En termes generals, la majoria d'aquests populismes no són partits o moviments nostàlgics de l'extrema dreta del període d'entreguerres, si-

nó que els seus programes s'ajusten a les condicions actuals. És el cas del Partit de la Llibertat holandès, l'Interès Flamenc belga, el Partit del Progrés noruec, els Finesos Autèntics o el Partit Popular Danès. Els seus discursos defugen la *correcció política* i els contrasten amb la inoperància de les institucions europees quan s'enfronten a la immigració, la gestió de l'atur o la sortida de la crisi. Són organitzacions que s'estan especialitzant en la gestió de les pors i les incerteses de futur, i que han començat a influir en l'agenda, els programes i les accions d'alguns partits tradicionals de centredreta i de centreesquerra. Són partits que no volen transformar Europa; més aviat volen desmuntar-la i retornar a l'estatalisme anterior a la Segona Guerra Mundial.

Aquests populismes suposen una amenaça per a la manera liberal d'entendre la democràcia, el nacionalisme i el respecte a la diversitat. Representen una amenaça de futur per a la qualitat de les democràcies europees. No tots els populismes són iguals, però alguns, començant pel Front Nacional francès, estan tractant d'establir aliances de cara a les properes eleccions europees. Unes eleccions en què poden treure resultats importants, especialment si l'abstenció general segueix sent alta. Seria un greu toc d'atenció per a la Unió Europea, que es troba avui *segrestada* pels dirigents dels estats, que són lluny de poder ser anomenats *europeïstes*. "...i actuaven a cegues, com és propi d'aquells qui afronten la tenebra" (J. Conrad, *El cor de les tenebres*).

El Front Nacional francès està tractant d'establir aliances de cara a les properes eleccions europees

LAMARTIRE

